

Building the potential of individuals to reach Buddhist agriculture along
the great aspiration of Amita Bhuddha

Kornkanok Srisuwan

Buddhist Studies Mahamakut Buddhist University, Thailand

บทคัดย่อ

คำสำคัญ: การรังสรรค์ศักยภาพ, การเข้าถึงพหุเกษตร, มหาปณิธาน, พระอริตถาภพพระเจ้า

Abstract

Articles “Building the potential of individuals to reach Buddhist agriculture along the great aspiration of Amita Bhuddha” The objective is to study the concept of Building the potential of the individual to access Buddhism agriculture along the great aspiration of the Amita Buddha in Mahayana Buddhism The results of the study concluded that "Mahayana Buddhism thinks that All Bodhisattva came to live the Buddha's life. To hear the Buddha's truth Even though the Lord Buddha has extinguished the end of the last nirvana Still listen to the recitation of the mantra of the late people the name of the Sukhavati world is often present in the Mahayana Sutra. And is often used to represent the ideals that people should have access to Like the ideal of Theravada Buddhists who desire success in the heavens Is the ideal landscape in the next world If only Mahayana Buddhism considered the Sukavadee Buddhism agriculture Is an important destination Intended that To be considered in this area of Buddhist agriculture It will be a good opportunity to cultivate the body of Has high performance. It is an important factor in achieving Nirvana in the next time. Su Khao Tiew Yuu Sutra Show the world in all 6 directions, namely east, south, west, north, lower and higher. The Lord Buddha, approximately the same amount as the sand of the Ganges River. Trisahaloslokthat Wimonkiet Nittessut Show the Buddhist agriculture of the Lord Buddha. As for the Saddharmapundarikasūtra Represents the Buddha statue Whenever the Saddharmapundarikasūtra is shown Would have formed the Ratana Stupa the Tathagata He is in that Stupa.

Keywords: Building the potential of individuals; Reach Buddhist agriculture along; The great aspiration; Amita Bhuddha

บทนำ

การที่มนุษย์ไม่สามารถหาเหตุผลจากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในชีวิตของตนได้ นับเป็นปัญหาที่บ่งบอกได้ว่าการดำเนินชีวิตของมนุษย์เป็นไปตามความเคยชิน และอารมณ์ความรู้สึกมากกว่าการดำเนินชีวิตอย่างมีเหตุผล จึงมีความสงสัยเกิดขึ้นมากมายในชีวิตประจำวัน ไม่ว่าจะเป็นการกระทำเพื่อตนเอง การกระทำเพื่อผู้อื่น และสังคม และส่วนหนึ่งก็เกิดจากทัศนคติที่อยู่ภายในแต่ละปัจเจกบุคคล ในความเป็นมนุษย์ที่มีคุณค่าและส่งผลดีออกมาให้เกิดคุณประโยชน์ต่อสังคม “การมีชีวิตที่ถูกต้องดีงามและประเสริฐอย่างแท้จริง คือ การมีชีวิตที่เป็นปัจเจกบุคคลอยู่ร่วมกับเพื่อนมนุษย์อื่นได้” (Siddhi But in, 2016:90) ในสังฆธรรมปฐกฐิกสูตรกล่าวว่า “ถ้าสรรพสัตว์ได้สดับธรรมจากพระภิกษุบังเกิดศรัทธาความเชื่อปสาทะ ความเลื่อมใส ได้วิริยะ บำเพ็ญบารมี เพื่อสรรพคุณอันเป็นธรรมชาติ ญาณอันปราศจากครูอาจารย์ ญาณแห่งพระตถาคต กำลังความกล้า

หาญ มีความกรุณาปรารภต่อความสุขของสรรพสัตว์ บำเพ็ญหิตานุหิตประโยชน์ต่อทวยเทพและมนุษย์ โปรดสารพนิกรให้พ้นทุกข์นั้น ชื่อว่า “มหายาน” และยอมรับว่าในหลักคำสอนที่สอดคล้องกันว่า “ปัจจัยเป็นสิ่งที่เกื้อกูลต่อการสำนึกรู้ตัวเองได้ด้วย ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับโลกภายนอกมีความสำคัญ จึงมีเหตุการณ์ในคราวหนึ่งที่พระพุทธองค์ตรัสว่า “กุมารทั้งหลาย พวกเธอจะแสวงหาหญิง หรือแสวงหาตนอย่างไรจะประเสริฐกว่ากัน” (Thai Tripitaka, 4/36/45) สิ่งที่ปรากฏแก่กุมารเหล่านั้นที่มัวส่งใจไปภายนอก คือ เรื่องของสตรีนางนั้น จึงทำให้กุมารได้สติกลับคืน ด้วยการตระหนักได้แล้วตอบว่า “การที่ข้าพระองค์แสวงหาตนนี้แหละประเสริฐกว่า” (Thai Tripitaka, 4/36/64) “เธอจงเตือน ตนด้วยตนเอง จงพิจารณาตนด้วยตนเองถ้าเธอคุมครองตนเองได้แล้วมีสติเธอก็จักอยู่เป็นสุข” (Thai Tripitaka, 25/379/151) จากข้อความนี้พุทธศาสนามหายาน มองความสำคัญของมนุษย์ว่า “พระพุทธศาสนาได้นำหน้าปรัชญามนุษยนิยม (Humanism) มานานแล้ว โดยให้เกียรติแก่มนุษย์ ยกย่องมนุษย์ ตั้งขึ้นโดยมนุษย์ และเพื่อมนุษย์ด้วยกันเน้นให้มนุษย์พยายามด้วยตนเองในการบรรลุผลต่าง ๆ มนุษย์จึงมีเสรีภาพในการเลือกวิถีชีวิตของตนเอง” (Wasin Inthasara, 1994) จึงมีหลักการดำเนินการเพื่อเข้าถึงพุทธภาวะตามหลักพุทธศาสนามหายาน ที่เรียกว่า บารมีธรรม อาจเรียกให้สรวหรือว่า “การรังสรรค์ศักยภาพความเป็นปัจเจก” ที่จริงก็คือการปฏิบัติตนเพื่อข้างพ้นกระแสแห่งวัฏสงสารนั่นเอง

การรังสรรค์ศักยภาพความเป็นปัจเจก

การรังสรรค์ศักยภาพเพื่อความเป็นปัจเจก คือการบำเพ็ญบารมี (ทศปารมิตา) ตามหลักแก่งโฬธิตถยาน คือ ยานของพระโฬธิตถ์ ได้แกผู้บำเพ็ญบารมีธรรม ประกอบด้วย มหากรุณาในสรรพสัตว์ ไม่ต้องการอรรหัตถุมิ ปัจเจกภูมิ แต่ปรารภนาพุทธรุมิ เพื่อโปรดสัตว์ได้กว้างขวางกว่า และเป็นผู้รู้แจ้งในศูนยตาธรรม หลักระโฬธิตถียานนั้น ถือว่าจะต้องโปรดสรรพสัตว์ให้หลุดพ้นทุกข์เสียก่อนแล้วตัวเราค่อยหลุดพ้นทุกข์ทีหลัง คือจะต้องชักพาให้สัตว์โลกอื่น ๆ ให้พ้นไปเสียก่อน ส่วนตัวเราเป็นคนสุดท้ายที่จะหลุดพ้นไป เป็นหลักแห่งโฬธิตถียาน พระโฬธิตถ์ต้องบำเพ็ญ ทศปารมิตา คือ บารมี 10 ชั้น ของฝ่ายมหายาน ได้แก่

- ชั้นที่ 1: ทานปารมิตา หรือ ทานบารมี
- ชั้นที่ 2: ศีลปารมิตา หรือ ศีลบารมี
- ชั้นที่ 3: ภูษานติปารมิตา หรือ ฌันติบารมี
- ชั้นที่ 4: วิริยปารมิตา หรือ วิริยบารมี
- ชั้นที่ 5: ฌยานปารมิตา หรือ ฌานบารมี
- ชั้นที่ 6: ปรชฌยาปารมิตา หรือ ปัญญาบารมี
- ชั้นที่ 7: อุปายปารมิตา หรือ อุปายบารมี
- ชั้นที่ 8: ปรณิธานปารมิตา หรือ ปรณิธานบารมี
- ชั้นที่ 9: พลปารมิตา หรือ พลบารมี
- ชั้นที่ 10: ฌญาณปารมิตา หรือ ฌญาณบารมี

พระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานมิได้ปฏิเสธ พระไตรปิฎกดั้งเดิม หากแต่ถือว่าอาจยังไม่เพียงพอเนื่องจากเกิดมีแนวคิดที่ว่า พระพุทธเจ้าทรงเป็นโลกุตระสภาวะ ไม่อาจดับสูญ ที่ชาวโลกคิดว่าพระพุทธองค์ดับสูญไปแล้วนั้นเป็นเพียงภาพมายาของรูปขันธ์ แต่พระธรรมกายอันเป็นสภาวะธรรมของพระองค์เป็นธาตุพุทธะบริสุทธิ์ยังดำรงอยู่ต่อไป มหายานถือว่ามนุษย์ทุกคนมี พุทธธาตุ เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า หากมีกิเลสอวิชชาบดบังธาตุพุทธะจึงไม่ปรากฏ หากกิเลสอวิชชาเบาบางลงเท่าใดธาตุพุทธะก็จะปรากฏมากขึ้นเท่านั้น มหายานมีแนวคิดที่มนุษย์ทุกคนมีสิทธิและมีความสามารถที่จะบำเพ็ญบารมีเป็นพระโพธิสัตว์ และสามารถตรัสรู้เป็นพระพุทธเจ้าได้ หากฝึกฝนชำระจิตใจจนบริสุทธิ์ผุดผ่องด้วยบารมีทั้ง 10 ประการ พระโพธิสัตว์ของฝ่ายมหายานจึงมีมากมาย แม้พระพุทธเจ้าก็มีปริมาณที่ไม่อาจคาดคำนวณได้ และพระโพธิสัตว์ทุกองค์ย่อมโปรดสรรพสัตว์เช่นเดียวกับจริยาของพระพุทธเจ้า คำสอนของพระโพธิสัตว์จึงมีน้ำหนักเท่ากับพระไตรปิฎก ในพุทธศาสนาฝ่ายมหายานจึงมีคัมภีร์สำคัญระดับเดียวกับพระไตรปิฎกเพิ่มขึ้นเป็นอันมาก เพื่อให้เหมาะสมกับจริตและอินทรีย์ของสรรพสัตว์แต่ละจำพวก อีกทั้งเพื่อเป็นกุศโลบายในการสั่งสอนพุทธธรรม ทั้งนี้เพื่อเจตจำนงจะเกื้อกูลสรรพชีวิตทั้งมวลให้ถึงพุทธธรรมและบรรลุความหลุดพ้นจากสังสารวัฏ คัมภีร์ของมหายานดั้งเดิมเขียนขึ้นด้วยภาษาสันสกฤต แต่ก็มีใช้สันสกฤตแท้ หากเป็นภาษาสันสกฤตที่ปะปนกับภาษาปรากฤตตลอดจนบาลีและภาษาท้องถิ่นอื่น ๆ เรียกว่าภาษาสันสกฤตทางพุทธศาสนา คัมภีร์เหล่านี้กล่าวในฐานะเป็นพระธรรมเทศนาของพระพุทธเจ้าบ้าง คำสอนพระโพธิสัตว์บ้าง หรือแม้แต่ทวยเทพต่าง ๆ โดยมีเนื้อหาหลากหลาย สันนิษฐานว่าพระสูตรปรัชญาปารมิตา เป็นพระสูตรมหายานรุ่นเก่าที่สุด และได้มีการเขียนพระสูตรขึ้นต่อมาอีกอย่างต่อเนื่องจนถึงสมัยคุปตะ พระสูตรบางเรื่องก็เกิดขึ้นในประเทศจีน และในหมู่คณาจารย์ของมหายานเองก็เขียนคัมภีร์ที่แสดงหลักปรัชญาอันลึกซึ้งของตน เรียกว่าศาสตร์ซึ่งเทียบได้กับอภิธรรมของฝ่ายเถรวาท ที่มีชื่อเสียง คือ มายยมกศาสตร์ โยคาจารย์ภูมิศาสตร์ อภิธรรมโกศศาสตร์ มหายานศรัทธาปาทศาสตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ในประเทศต่าง ๆ ที่นับถือมหายาน ก็มีการรณาคัมภีร์ขึ้นเพื่อสั่งสอนหลักการของตนเองอีกเป็นอันมาก คัมภีร์ของมหายานจึงมีมากมายเท่า ๆ กับความหลากหลายและการแตกแยกทางความคิดในหมู่นักปราชญ์ของมหายาน

มนุษย์ทุกคนมีธาตุพุทธะร่วมกับพระพุทธเจ้า ถ้ามีกิเลสมาบดบังธาตุพุทธะก็ไม่ปรากฏ มนุษย์ทุกคนจึงมีศักยภาพที่จะ เป็นพระโพธิสัตว์ได้เช่นเดียวกับพระพุทธเจ้า ถ้าได้รับการฝึกฝนชำระจิตใจจนบริสุทธิ์ พระโพธิสัตว์จึงมีจำนวน มหาศาล และมีหน้าที่ส่งเสริมงานของพระพุทธเจ้า คำสอนของพระโพธิสัตว์จึงมีน้ำหนักเท่ากับพระไตรปิฎก ด้วยสำนึก เช่นนี้ ฝ่ายมหายานจึงมีคัมภีร์เกิดขึ้นมากมาย และให้ความเคารพเทียบเท่าพระไตรปิฎก พุทธศาสนิกายมหายาน มีแนวความคิดเรื่องพุทธภาวะหลังปรินิพพานว่า พระพุทธเจ้าเมื่อได้แสดงตนว่า “ปรินิพพานแล้วนั้น ที่จริงหาได้เป็นการสิ้นสุดของพุทธภาวะไม่ การปรินิพพานเป็นเพียงอุบายแห่งการสั่งสอนสรรพสัตว์เท่านั้น พระองค์ยังคงมีพุทธภาวะอยู่โดยสมบูรณ์ในรูปของสัมโมกกายสามารถที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ และจะดำรงอยู่เช่นนี้ตลอดชั่วกาลนาน จนกว่าจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้หมด พระองค์จึงจะเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน” (Phrarajadammanidhiet), (Rabab Thitayano), (1993) พระพุทธศาสนา มหายาน “เกิดขึ้นเมื่อประมาณพุทธศตวรรษที่ 6-7 อันเป็นผลของการรวมตัวกันของนิกายต่าง ๆ ในฝ่ายมหาสังฆิกะ ตั้งเป็นลัทธินิกายใหม่ เพื่อจะปรับปรุงคำสอนของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าให้ทันสมัยทันเหตุการณ์

สามารถที่จะแข่งขันกับศาสนาพราหมณ์และฮินดู ซึ่งเริ่มกลับมาเฟื่องฟูขึ้นอีกครั้ง” การปรับปรุงคำสอนของมหายานนั้น เป็นไปในสองแนว คือ แนวคิดที่ให้คนทุกคนปรารถนาพุทธภูมิ บำเพ็ญตนเป็นพระโพธิสัตว์ โดยมีพระบรมโพธิสัตว์เป็นที่พึ่ง และแนวแห่งการอธิบายพุทธธรรมโดยวิธีทางตรรกวิทยาและปรัชญา อันลึกซึ้งไพศาล และควรเข้าใจเกี่ยวกับพระพุทธศาสนาในเรื่องยาน 3 ประการ คือ ตามหลักคำสอนของพระพุทธศาสนาในยานได้กล่าวถึงยาน 3 ประการเพื่อมุ่งสู่ความหลุดพ้น ได้แก่

ประการที่ 1 สวากยานหมายถึง ยานของพระสาวกที่มุ่งสู่อหัตถภูมิ ซึ่งรู้แจ้งในอริยสัจ 3 เพื่อข้ามพ้นวัฏสงสารเท่านั้น ไม่ได้หวังพุทธภูมิแต่อย่างใด มหายานจึงถือว่าสวาก-ยานเป็นการทำประโยชน์เฉพาะตนในวงแคบและช่วยเหลือสรรพสัตว์ไปได้น้อย และที่สำคัญพระสาวกที่จะหลุดพ้นได้จะต้องอาศัยคำชี้แนะสั่งสอนจากพระพุทธเจ้าก่อน เพราะไม่อาจหลุดพ้นได้ด้วยความสามารถของตนเพียงลำพัง

ประการที่ 2 ปัจเจกยาน หมายถึง ยานของพระปัจเจกพุทธเจ้า ผู้รู้แจ้งด้วยตนเอง แต่ไม่อาจแสดงธรรมสั่งสอนผู้อื่นได้ เพราะมิได้สั่งสมจริตในการโปรดสรรพสัตว์อื่น

ประการที่ 3 โพธิสัตว์ยาน หมายถึง ยานของพระโพธิสัตว์ผู้มีน้ำใจกว้างขวาง ประกอบด้วยพระมหากรุณาในสรรพสัตว์ ก้าวล่วงอหัตถภูมิ จึงกล่าวได้ว่าโพธิสัตว์ยานเป็นการสร้างเหตุอันมีพุทธภูมิเป็นผล หรือกล่าวได้ว่าพระสัมมาสัมพุทธเจ้าในนิยามมหายานนั้น คือ พระโพธิสัตว์ที่ได้สร้างบารมีมาด้วยการช่วยสัตว์ให้พ้นจากความทุกข์นั่นเอง (Sathier Phantharangsri, 2000)

แนวคิดเรื่องตริยาน สะท้อนให้เห็นรากฐานความเชื่อของมหายานที่มองว่า “ทางหลุดพ้น สายเดิมหรือสายเถรวาทนั้นเป็นทางแคบที่มุ่งเน้นเฉพาะคนบางกลุ่ม กล่าวคือ ผู้ที่จะหลุดพ้นด้วยสวากยานได้จะต้องเป็นพระอรหันต์ผู้มีปัญญาและประกอบความเพียรมาแล้วอย่างยืดยาวเท่านั้น อีกทั้งผลสำเร็จที่เกิดจากความหลุดพ้นดังกล่าว ก็เป็นไปเพื่อประโยชน์แก่บุคคลผู้นั้น เพียงผู้เดียว ฉะนั้นจึงดูเหมือนว่าได้ละเลยคนส่วนใหญ่ที่ยังดิ้นรนอยู่ในโลกไปเสีย ในขณะที่โพธิสัตว์ยานของฝ่ายมหายานกลับเป็นเหมือนพาหนะใหญ่ที่สามารถรับคนทุกประเภท ทุกชนชั้นวรรณะ ทุกเพศทุกวัย ทุกสาขาอาชีพ โดยไม่เคยปฏิเสธ หรือจำกัดว่าเป็นผู้ใด จึงควรยกย่องว่าเป็นยานอันสูงส่งที่สุด เพราะสามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ไปได้มากที่สุดนั่นเอง” (Saddharmapundarikasūtra, 1982) สัทธรรมปุนทริกสูตร เป็นพระสูตรที่สำคัญในพระพุทธศาสนา มหายาน เป็นที่เลื่อมใสศรัทธาในพุทธศาสนิกชนมหายานโดยเฉพาะชาวจีนและประเทศในเอเชียตะวันออก “เวลาการแต่งพระสูตรนั้น ไม่มีมิติที่แน่นอน บ้างก็ว่าหลายร้อยปีหลังพุทธปรินิพพาน บ้างก็ว่าแต่งขึ้นในราวพุทธศักราช 300 เป็นอย่างรวดเร็ว แต่ต้นฉบับสันสกฤตที่ค้นพบในเนปาลล้วนมีอายุหลังพุทธกาลราว 1,500 ปีทั้งสิ้น แม้ฉบับแปลของทิเบตก็มีอายุประมาณพุทธศตวรรษที่ 15 วินเตอร์นิตซ์ได้เสนอความเห็นว่ พระนาคราชุนได้อ้างถึงข้อความจากสัทธรรมปุนทริกสูตรอยู่หลายตอน เพราะฉะนั้นต้นฉบับเดิมน่าจะต้องมีอยู่แล้วในพุทธศักราช 693 จึงสันนิษฐานได้ว่า สัทธรรมปุนทริกสูตรน่าจะมีอายุไม่ต่ำกว่าพุทธศตวรรษที่ 6 ซึ่งเป็นช่วงระยะเวลาที่ความคิดแบบมหายานพัฒนาขึ้นอย่างสมบูรณ์แล้วในอินเดีย” (Saddharmapundarikasūtra, 1982) พระสูตรนี้มีด้วยกัน 3 ภาค หรือยาน ได้แก่ “สวากยาน (ศรวากยาน) ปัจเจกพุทธยาน (ปรตเยกพุทธยาน) และโพธิสัตว์ยาน (โพธิสตุวยาน) แต่มีใช้หนทางที่ต่างกัน 3 สาย อันจะนำไปสู่เป้าหมาย 3 อย่างต่างกัน ทว่าเป็นหนทางหนึ่งเดียวที่จะนำไปสู่เป้าหมายหนึ่งเดียว ในสัทธรรมปุนทริกสูตรได้กล่าวถึงพระศรีอริย

เมตไตรยว่าเป็นพระมานุชิพุทธเจ้า คือ พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่เสด็จมาตรัสรู้ในโลกมนุษย์ เป็นผู้ซึ่งได้สำเร็จพระโพธิญาณ โดยอาศัยที่ได้เสวยพระชาติเป็นพระโพธิสัตว์มาแล้วเป็นลำดับ ซึ่งโดยแท้ที่จริงแล้วพระมานุชิพุทธเจ้านี้ ก็คือพระฉานิพุทธะที่แบ่งภาคลงมาเกิดเพื่อการแสดงธรรมโปรดสัตว์โลกนั่นเอง การที่ทำเช่นนี้เป็นเพียงแต่มาয়াแสดงให้เห็นและเข้าใจว่าเป็นเช่นนั้นจริง เพื่อช่วยส่งเสริมสรรพสัตว์ที่ย่อหย่อนความเพียรให้มีมานะที่จะปฏิบัติธรรมมากยิ่งขึ้นเท่านั้น ตัวอย่างของพระมานุชิพุทธเจ้าได้แก่ พระศรีศากยมุนีพุทธเจ้าหรือพระสมณโคดม พระกัสสปพุทธเจ้า พระโกนาคมนพุทธเจ้า และพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งหลายที่มาตรัสรู้ในโลกมนุษย์โลกนี้ สัทธิธรรมปุณฑริกสูตรกล่าวถึงพุทธภาวะหลังปรินิพพาน เนื่องจากพระพุทธานามหายานมีความเชื่ออยู่ว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้อุบัติขึ้นในมนุษย์โลก เพื่อทำหน้าที่สั่งสอนธรรมแก่สรรพสัตว์ทั้งหลายนั้นจะอยู่ในรูปของนิรมานกาย ซึ่งยังมีการเกิด แก่ เจ็บและตาย เหมือนมนุษย์ธรรมดาทั่วไปที่ตกอยู่ในไตรลักษณ์ เมื่อพระองค์ได้สั่งสอนสรรพสัตว์เป็นระยะเวลาอันเหมาะสมแก่อายุกาลแล้ว ร่างกายก็จะแตกดับ เหมือนสังขารแห่งปุถุชนทั่วไป และมหายานยังมีความเชื่อว่า พระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่ปรินิพพานไปนั้น หาได้เป็นการสิ้นสุดพุทธภาวะไม่ แท้จริงพระองค์ทรงดำรงอยู่ตลอดเวลา ดังปรากฏเรื่องราวอยู่ในคัมภีร์สัทธิธรรมปุณฑริกสูตร ดังนี้ “แต่เพื่อสร้างพิกุลในสรรพสัตว์ ผู้มีวิถีการดำเนินชีวิตที่ต่างกัน และประพฤติปฏิบัติตามความเข้าใจที่ต่างกัน พระองค์ทรงแสดงธรรมบรรยายต่าง ๆ ด้วยหลักพื้นฐานที่แตกต่างกันพระตถาคตเจ้า ผู้ได้ตรัสรู้พระสัมโพธิญาณนานแล้วทรงมีพระชนมายุกาลอันไม่จำกัด พระองค์ทรงเป็นอยู่ตลอดไป โดยไม่ดับสูญ แต่ทรงแสดงว่ามี การเสด็จดับขันธปรินิพพานเพื่อสั่งสอนผู้ที่ยังศึกษาอยู่กุลบุตรทั้งหลาย แม้ขณะนี้ตถาคตก็ยังมีได้ทำโพธิสัตว์มรรคแต่อดีตให้สมบูรณ์ และพระชนมายุกาลของพระตถาคตก็ยังไม่เต็ม กุลบุตรทั้งหลาย ตถาคตยังมีพระชนมายุกาลอีก 2 เท่าของหลายร้อยพันหมื่นโกฏิกลับ ก่อนที่อายุของตถาคตจะเต็ม ตถาคตประกาศการเสด็จดับขันธปรินิพพาน กุลบุตรทั้งหลาย ทั้ง ๆ ที่ตถาคตเองยังไม่ดับขันธฯ ด้วยวิธีนี้ กุลบุตรทั้งหลายตถาคตสามารถน้อมนำสรรพสัตว์ทั้งหลายให้ถึงพร้อมด้วยเหตุนี้ตถาคตจึงประกาศการดับขันธปรินิพพาน ทั้ง ๆ ที่พระองค์มิได้ทรงดับขันธฯ จริง เพื่อประโยชน์ของสรรพสัตว์ทั้งหลายที่ยังศึกษาอยู่ กุลบุตรทั้งหลายนี้เป็นวิธีการสอนของพระตถาคต” (Saddharmapundarikasūtra, 1982)

พระพุทธานามหายานมีแนวความคิดในเรื่องพุทธภาวะหลังปรินิพพานว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อได้แสดงตนว่าปรินิพพานแล้วนั้น ที่จริงหาได้เป็นการสิ้นสุดของพุทธภาวะไม่ การปรินิพพานเป็นเพียงอุบายแห่งการสั่งสอนสรรพสัตว์เท่านั้น แท้จริงพระองค์ยังคงมีพุทธภาวะอยู่โดยสมบูรณ์ในรูปของสัมโมกคกายสามารถที่จะรับรู้เรื่องราวต่าง ๆ ได้ และจะอุบัติมาเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าได้อีกเพื่อสั่งสอนสัตว์โลก เมื่อถึงช่วงเวลาที่เหมาะสม และจะดำรงอยู่เช่นนี้ตลอดชั่วกาลนาน จนกว่าจะช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้จนหมดสิ้น พระองค์จึงจะเสด็จเข้าสู่พระนิพพาน” (Saddharmapundarikasūtra, 1982)

การเข้าถึงพุทธเกษตร

คำว่า พุทธเกษตรสุขาวดี (ksetra - Sukhavati) หรือ สุขาวดีโลกธาตุ (Sukhavati - lokadhatu) (Lin Guangming-Lin Yixin, 2005) คือ “ดินแดนแห่งหนึ่งตามคติธรรมในพระพุทธานามฝ่ายมหายาน” (Thaweewat Puntharikwat, 1983) ได้กล่าวถึงโลก หรือ “ภูมิภพแห่งหนึ่ง อุดมไปด้วยความสุขอันประณีต

อันเป็นเขตแดนแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผู้ยังทรงพระชนม์อยู่ในปัจจุบัน เป็นมณฑลสถานแห่งการฝึกฝนบำเพ็ญ เพื่อการรู้แจ้งในพุทธภาวะ” (Honorable Chen Yixiao, 2007) แนวคิดเรื่องโลกธาตุของพุทธศาสนามหายานนั้น มีการอธิบายในพระสูตรชั้นต้น เช่นในคัมภีร์ ทศหัตถ์พุทธนามสูตร ได้กล่าวแสดงว่า “ในทิศานุทิศทั้งมวลนั้น ล้วนมีโลกธาตุอยู่จำนวนมากมาย นอกเหนือจากสหายโลกธาตุ หรือ โลกมนุษย์แห่งนี้แล้ว แม้ในโลกอื่นในเวลาเดียวกันนี้ ยังมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าที่กำลังอุบัติขึ้น ที่อุบัติแล้ว และกำลังจะอุบัติในอนาคตอีกจำนวนมหาศาล ‘สุชาวดีโลกธาตุ’ คือ โลกแห่งหนึ่งตามคติดังกล่าว ตั้งอยู่ในเวลานี้ และมีพระสัมมาสัมพุทธเจ้ากำลังประทับอยู่ในปัจจุบัน” (Phrawisvaphatra Xiaikeak, 2009) และคำว่า “พุทธเกษตรหรือสุชาวดี” นี้ พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน พุทธศักราช 2542 ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ดินแดนอันมีความสุข” (Royal Academy, 2003) พจนานุกรมฉบับ อาจารย์เปลื้อง ณ นคร ได้ให้ความหมายไว้ว่า “ดินแดนอันมีความสุขตลอดกาล” (Plaeng Na Nakorn, 2001) สาเหตุที่ภูมิภพดังกล่าวได้ชื่อว่า “ดินแดนแห่งความสุข” เป็นเหตุมาแต่คุณลักษณะสำคัญของสถานที่แห่งนั้นเป็นปัจจัย คัมภีร์ “สุชาวดีวสูตร” พุทธวาระที่ทรงตรัสแก่พระสารีบุตรเถระถึงมูลเหตุของนามนี้ว่า “สารีบุตร เหตุใดภูมิภพนี้จึงมีนามว่าสุชาวดีก็ด้วยว่า มวลมหาชนทั้งหลายในภูมิภพดังกล่าว ล้วนแล้วแต่เป็นผู้ปราศจากเสียซึ่งความทุกข์ทั้งมวลเสียเพียงสุขารมณ์อยู่เป็นปกติ เหตุนี้แล จึงมีนามว่า สุชาวดี” (Phrawisvaphatra Xiaikeak, 2009)

ความมหัศจรรย์ยิ่งแห่งโลกธาตุนามว่าสุชาวดีนี้ มิเพียงแต่จะสำเร็จด้วยความสุขเป็นอเนกประการเท่านั้น หากแต่โลกธาตุดังกล่าวยังมีองค์คุณพิเศษที่สำคัญ ซึ่งพระคัมภีร์สุชาวดีวสูตรได้แสดงไว้อีกว่า “ปราศจากเสียซึ่งอบายภูมิ แม้นามแห่งอบายมุขทั้งสามก็ไม่ปรากฏ” (Phrawisvaphatra Xiaikeak, 2009) โลกธาตุ ที่มีคุณลักษณะแห่งความสุข ปราศจากมูลเหตุแห่งอกุศลนี้ ได้ถูกขนานนามตามคติพระพุทธศาสนามหายานว่าเป็นดินแดน “วิสุทธิภูมิที่มีความหมายว่า ดินแดนที่ปราศจากมลทิน ดินแดนแห่งความบริสุทธิ์” (Royal Academy, 2003) โดยปทานุกรมไทย - จีน ฉบับ ชวน เสียว โซลิต ได้ขยายความไว้ว่า “เป็นพุทธโลกและพุทธทิพ” (Chuan Xiaocholit, 1962) ด้วย และจำนวนแห่งวิสุทธิภูมิตามคติแห่งมหายานมีจำนวนมากเป็นอเนกอนันต์ วิสุทธิภูมิบางแห่งเป็นที่ประทับของพระพุทธเจ้า และวิสุทธิภูมิบางแห่งเป็นที่พำนักของพระโพธิสัตว์ วิสุทธิภูมิใดที่มีพระพุทธเจ้ายังทรงประทับอยู่เพื่อแสดงพระสัทธรรม เรียกวิสุทธิภูมินั้นว่า “พุทธเกษตร” หรือ “พุทธเขต” อันมีความหมายว่า เขตแดน หรือ “ดินแดนแห่งพระสัมมาสัมพุทธเจ้า” (Yengean Bhikkhu and other, 1996)

แนวคิดมहाปนิธาน

แนวคิดเรื่องมहाปนิธาน ในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั้น มีคติความเชื่อที่ปลูกฝังมาอย่างต่อเนื่องและยาวไกล มหาปนิธาน คือ ทางดำเนินของพระโพธิสัตว์ผู้ต้องการมุ่งต่อพุทธภูมิ โดยประพฤติตามหลักคำสอนที่เรียกว่า “โพธิสัตว์มรรค” ประกอบด้วย

1. บารมี 6 หมายถึงคุณธรรมเป็นเหตุให้ถึงฝั่งซึ่งได้แก่ทานบารมี ศีลบารมี กษานติบารมี วิริยบารมี ฌานบารมี และปัญญาบารมี

2. อปปมัญญา 4 คือ การอบรมจิตให้มีคุณสมบัติอันประกอบด้วย เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา ทำให้คุณธรรมเหล่านี้แผ่ไปถึงสรรพสัตว์อย่างไม่มีประมาณ

3. มหาปณิธาน 4 คือ ความตั้งมั่นอันแน่วแน่นมั่นคงในสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งพระโพธิสัตว์จำต้องมี ซึ่งได้แก่ จักช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากความทุกข์ จักตัดมวลกิเลสทั้งหลายให้ถึงที่สุด จักศึกษาพุทธธรรมให้จบสิ้นและจักบรรลุพุทธภาวะอันประเสริฐ

4. คุณสมบัติอีก 3 ประการ คือ “หลักมหาปัญญา หลักมหากรุณา และหลักมหาอุบาย”

หลักบารมีธรรมที่สามารถนำมาใช้ควบคู่กันและลดปัญหาต่าง ๆ ในสังคมไทย คือ เน้นการดำเนินชีวิตที่ประกอบด้วยปัญญา และประกอบอาชีพการงานที่เป็นประโยชน์ สุจริต มีมานะอดทน เน้นการมีเมตตา ไม่เบียดเบียนตนเองและผู้อื่น ในการดำเนินชีวิตไปตามทางสายกลางมุ่งเน้นสันติ นอกจากนี้ การพยายามละกิเลสและความโลภซึ่งนำไปสู่พฤติกรรมที่เน้นการเสี่ยง ที่มีผลกระทบต่อความไม่มั่นคงทางเศรษฐกิจ สังคมและสิ่งแวดล้อม และการเน้นความซื่อสัตย์ สุจริต มีความละเอียด และเกรงกลัวการกระทำความผิด มีจิตใจเป็นกุศล มีเจตนาหรือความตั้งใจดีต่อผู้อื่น จิตที่บริสุทธิ์ย่อมนำมาซึ่งจิตที่สงบและมีสติมั่นคง นำไปสู่ปัญญาและความพ้นทุกข์ ซึ่งสอดคล้องกับหลักบารมี 6 คือ ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตเชียงใหม่ ทานบารมี ศีลบารมี ขันติบารมี วิริยบารมี ฌานบารมี และปัญญาบารมี และอปปมัญญา 4 คือ “เมตตา กรุณา มุทิตาและอุเบกขา” ของหลักโพธิสัตว์จริยาในพุทธศาสนาแบบมหายานนั่นเอง

ความศรัทธาในเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรนั้น มีมาแต่ครั้งพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานรุ่งเรืองอยู่ในประเทศอินเดีย ซึ่งบ่อเกิดความศรัทธาในดินแดนสุขาวดีนี้สัมพันธ์กับพัฒนาการแนวคิดของพุทธศาสนา มหายานยุคต้นในหลาย ๆ ด้านแนวคิดของพุทธศาสนิกชนมหายานในช่วงยุคต้นนั้น มีอิทธิพลต่อการบังเกิดแนวคิดเรื่องสุขาวดีพุทธเกษตรเป็นอย่างมาก โดยเฉพาะทัศนะบางประการที่กลุ่มพุทธใหม่นี้ มีความเห็นเกี่ยวกับคุณลักษณะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าแตกต่างไปจากชาวพุทธกลุ่มเดิม เช่น เห็นว่า (Sathier Bhodhinantha, 2000) พระพุทธองค์เป็นผู้หลุดพ้นจากโลกแล้วจึงมีสภาวะทั้งรูปกายและนามกายเป็นโลกุตระภาวะ และทรงมีพระรูปกายและพระชนมายุไพศาลอนันตกาล ปราศจากขอบเขต มีพระรูปกายอันเป็นทิพย์อมตภาวะรุ่งเรืองไพศาล มีพระชนมายุปราศจากขอบเขต ที่เห็นว่า สังขารของพระพุทธเจ้ามีความหลุดโรจนที่สูงสุดมีการบรินิพพานนั้น แท้จริงแล้วเป็นเพียงมายา ซึ่งพระองค์ได้นิรมิตให้เป็นไปด้วยพระพลภัยที่เปี่ยมล้นด้วยพระมหากรุณา เพื่อให้สรรพสัตว์ได้เห็นถึงความไม่เที่ยงพระพุทธรูปองค์นั้นยังทรงดำรงอยู่เพื่อโปรดสัตว์ในสกลจักรวาล สืบไป สภาวะกายแท้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ควรจะเป็นกายธรรมที่สมบูรณ์พร้อม ไม่มีการแก่ การเจ็บ ไม่แปรเปลี่ยนด้วยรูปใด ๆ เมื่อสภาวะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นไปตามมตินี้ สภาวะนั้นย่อมสถิตอยู่ ณ สถานที่แห่งใดแห่งหนึ่งดังนั้น เพื่อที่จะรองรับแนวคิดนี้ จึงมีพัฒนาการเรื่องของ “ตรีกาย” มาอธิบายโลกุตระภาวะของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าตามทัศนะดังกล่าว และคำสอนเกี่ยวกับพระกายหลายระดับของพระพุทธเจ้าก็ถูกโยงกับความเป็นมหายานมาโดยตลอด (Sumalee Mahanarongchai, 2007) หลักการหรือแนวคิดเรื่อง “ตรีกาย” อันว่าด้วยเรื่องกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้น ประกอบด้วย

1. นิรมาณกาย คือ กายเนื้อ ที่ปรากฏต่อสายตามหาชนทั้งหลาย มีสภาพเป็นไปตามกฎไตรลักษณ์ มีความ แก่ เจ็บ ตาย เป็นธรรมดา (Sumalee Mahanarongchai, 2007) กายเนื้อนี้มีความต้องการ

อาหาร มีความต้องการการพักผ่อน เป็นธรรมดาเยี่ยงกายของปุถุชนทั่วไป นิรมาณกายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเมื่อดำรงพระชนมายุได้ 80 พรรษาก็เสด็จเข้าสู่พระนิพพาน เป็นการสิ้นจากนิรมาณกายนั้น คือ

2. ธรรมกาย คือ กายธรรม ตามคติเดิมนั้น ธรรมกาย หมายถึง พระคุณทั้งหลายของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า ได้แก่ พระมหาปัญญาคุณ พระมหาวิสุทธิคุณ และพระมหากรุณาธิคุณ หรือ ได้แก่คุณชาติ ความตรัสรู้ของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง มหายานได้ขยายออกไปอีกว่า ธรรมกายนั้น คือ คุณสมบัติของพระพุทธรูปที่มีสภาวะความเป็นจริงของธรรมชาติที่ไม่ดับสูญ มีอยู่ตลอดเวลาเป็นนิรันดร์ ไม่ขึ้นกับกาลเวลา หรือเงื่อนไขใด ๆ เป็นอมตะ ไม่มีเบื้องต้น ท่ามกลาง ที่สุด แม้คลุมอยู่ทั่วไป

3. สัมโภคกาย คือ กายทิพย์ เป็นกายที่ปรากฏในพุทธเกษตร เพื่อโปรดเหล่าเวไนยสัตว์ และแสดงกายนี้ให้แก่บรรดาพระโพธิสัตว์ทั้งหลาย เพื่ออนุศาสตร์พระพุทธรธรรมยังจิตของพระโพธิสัตว์ให้เจริญในพระโพธิมรรคอย่างไม่เสื่อมถอย มีคุณลักษณะที่เป็นรัศมีเรืองรอง เป็นแสงสว่างที่ไม่มีที่สิ้นสุดพุทธศาสนิกชนเหล่าใด ปฏิบัติดีปฏิบัติชอบแล้ว ย่อมจักทัศนาเห็นพระกายนี้ได้

อุดมการณ์เรื่องพระโพธิสัตว์ มีคุณสมบัติเป็นตัวเชื่อมทำให้ไม่มีช่องว่างมากนักระหว่างบรรพชิตกับฆราวาส เนื่องจากผู้ที่จะเป็นโพธิสัตว์ ไม่จำกัดว่าจะต้องเป็นบรรพชิต แม้ฆราวาสเองก็เป็นโพธิสัตว์ได้ และหัวใจของการเป็นโพธิสัตว์ขั้นแรกนั้น ต้องมีโพธิจิต คือ จิตตั้งมั่น ยึดพุทธภูมิเป็นจุดมุ่งหมายของชีวิต มีศรัทธาในโพธิ หรือความรู้อย่างแน่นแฟ้นว่าเป็นอุดมการณ์สูงสุด และมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าในการที่จะช่วยเหลือสรรพสัตว์ มหาปณิธาน หมายถึง ความมุ่งมั่น หรือเป้าหมายที่ยิ่งใหญ่ ในขณะที่พุทธศาสนิกายเถรวาทมีจุดมุ่งหมายเพื่อการสิ้นกิเลสทั้งมวลเป็นการเฉพาะของแต่ละบุคคล

อภิชัย โพธิ์ประสิทธิ์ศาสตร์ (Apichai Phoprasitsast, 2008) ได้เสนอรายละเอียดไว้ว่า พุทธศาสนิกมหายานเน้นการประกาศปณิธานหรือเป้าหมายสูงสุดของบุคคลผู้นับถือนิกายมหายานไว้ 4 ประการ ดังนี้

1. จักช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้หลุดพ้นจากความทุกข์ เพราะพระพุทธรศาสนาฝ่ายมหายานมุ่งให้พิจารณาพระกรุณาธิคุณของพระพุทธรเจ้าที่ทรงมีต่อสรรพสัตว์ การบำเพ็ญพุทธกิจตลอดพระชนม์ชีพ แสดงให้ประจักษ์ชัดถึงโพธิจิตที่ยิ่งใหญ่ (จิตที่ปรารถนาจะเป็นพระพุทธรเจ้า) เพื่อทำประโยชน์แก่สรรพสัตว์ทั้งปวง และความกรุณาที่ทรงมีต่อสรรพสัตว์ ทำให้พระโพธิสัตว์ทั้งหลายแสวงหา และค้นพบพระธรรมอันที่จริงความทุกข์ของสัตว์โลกนั้นมีมากมายสุดจะพรรณนาได้ ต่างชนิด ต่างแบบ บุคคลอยู่ในฐานะอย่างใดก็ประสบทุกข์ตามฐานะของตน คนเราล้วนมีปัญหาในเรื่องเฉพาะตัวทั้งสิ้น ความขาดแคลน ความยากจน ความเจ็บป่วย ความต้องพลัดพรากจากสิ่งเป็นที่รัก ความต้องประสบกับสิ่งอันไม่เป็นที่รัก ความคับแค้นใจจากสาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้ล้วนแวดล้อมมนุษย์อยู่อย่างหนาแน่น เพราะฉะนั้น ในบทสวดมนต์ทางพระพุทธรศาสนา ท่านจึงให้สวดเตือนใจไว้ตอนหนึ่งว่า เราทั้งหลายยังหลงอยู่ มีทุกข์ติดอยู่เบื้องหน้าอีก “ทุกโข ติณโณ ทุกขปเรโต” (Pali Tripitaka, 13/191/198)

2. จักตัดมวลกิเลสทั้งหลายให้ถึงที่สุด การจะช่วยเหลือโดยการหาประโยชน์แก่สรรพสัตว์ได้นั้น พระโพธิสัตว์จะต้องบำเพ็ญและพากเพียรในการดับกิเลส เนื่องจากแม้มีเพียงโพธิจิต แต่หากไม่ขัดเกลาและทำลายรากเหง้าของกิเลสทั้งหลายแล้ว ก็ยากที่ความกรุณาของพระพุทธรเจ้า และพระโพธิสัตว์จะแผ่ไปสู่

สัตว์โลกทั้งหลายได้ กล่าวคือ ไม่สามารถช่วยเหลือสรรพสัตว์ได้ทราบเท่าที่ตนเองยังไม่สิ้นกิเลส กิเลสทำให้มนุษย์ทำลายตนเอง และทำลายผู้อื่น

3. จักศึกษาพุทธธรรมให้จบสิ้น หมายถึง ศึกษาเล่าเรียนจนรู้แจ้งเห็นจริงทั้งหมด เพราะพระธรรมเป็นวิธีการหรืออุบายในการช่วยเหลือสรรพสัตว์ของพระพุทธเจ้าและพระโพธิสัตว์ เนื่องจากสรรพสัตว์ประกอบด้วยกิเลส การกำจัด กิเลสต้องอาศัยเครื่องมือที่จะขัดให้หมดสิ้นไป พระพุทธธรรมเท่านั้นที่เป็นเหมือนอาวุธชั้นยอดซึ่งสามารถตัดกิเลสทั้งปวงให้หมดสิ้นไปได้ พระธรรมคำสอนของพระพุทธเจ้านั้นมีมากมาย เพราะทรงสั่งสอนทุกวันอยู่ถึง 45 ปี แต่เมื่อก้าวโดยสรุปก็มีเพียง 2 ฝ่าย คือ

3.1 ฝ่ายปหานะ สิ่งที่ต้องละได้แก่ อกุศล บาป ทุกจริตทั้งหลาย

3.2 ฝ่ายภาวนา สิ่งที่ต้องบำเพ็ญ อบรม ให้เกิดขึ้น ทำให้มีขึ้น ได้แก่บุญกุศล สุจริต

พระองค์ท่านทรงสอนให้รู้อย่างถ่องแท้ รอบคอบว่าอะไรเป็นบาป อะไรเป็นบุญ อะไรเป็นกุศล อกุศล อะไรเป็นสุจริต ทุกจริต เพื่อสาวกผู้ใคร่ธรรมรู้แล้วจักละอกุศล บำเพ็ญกุศล ละบาป บำเพ็ญบุญ ละชั่ว ทำดี ทำใจให้บริสุทธิ์ผ่องใส การศึกษาปริยัติธรรมนั้นมีหลายแบบ ในอรรถกถาพุทธปมสูตร ได้กล่าวถึงการศึกษา 3 แบบ ดังนี้

แบบที่ 1: อลคัททูปมปริยัติ การศึกษาที่เปรียบเหมือนจับงูพิษ อธิบายว่าคนเข้าป่าต้องการงูพิษ แต่จับไม่ดี จับงูพิษข้างทาง เขาย่อมถูกงูพิษเอี้ยวตัวมากัดมือหรือเท้าถึงตายหรือเจียนตายฉนั้นใดบุคคลบางคนศึกษาเพื่อยกตนข่มผู้อื่นเพื่ออวดตน นำความเสื่อมมาสู่ตน ดังที่ทรงแสดงไว้ว่าความรู้เกิดแก่คนพาลเพื่อความพินาศของเขาเอง

แบบที่ 2: นิสสรณัตถปริยัติ การศึกษาเพื่อสลัดตนออกจากภพ คือ ศึกษาเพื่อละกิเลส เพื่อว่ารู้แล้วจักเว้นชั่วหาดี ทำใจให้บริสุทธิ์และช่วยเหลือผู้อื่นให้เป็นเช่นนั้นด้วย

แบบที่ 3: ภัณฑาคาริกปริยัติ การศึกษาเพื่อเป็นคลังของตำรา คลังของวิชาการเพื่อเป็นประโยชน์แก่ผู้อื่น ข้อนี้ท่านยกตัวอย่างการศึกษาของพระอรหันต์ องค์ท่านเองไม่จำเป็นต้องใช้วิชาความรู้เพื่อประโยชน์ของตนเองแล้ว แต่ท่านศึกษาเล่าเรียนเพื่อประโยชน์ในการสั่งสอนผู้อื่น การศึกษาพระธรรมของพระโพธิสัตว์อยู่ในลักษณะ 2 ประการสุดท้าย (Thai Tripitaka, 12/274/181)

4. จักบรรลุพุทธภาวะอันประเสริฐยิ่ง เพราะพุทธภาวะ คือ “ความเป็นพระพุทธเจ้า คือ เป้าหมายสูงสุดของการเข้าสู่พุทธภูมิอันสมบูรณ์ เป็นความประเสริฐสูงสุดที่มนุษย์พึงพยายามพากเพียรบากบั่นให้ถึงพร้อมด้วยพุทธภาวะ เป็นอิสระจากความไม่รู้ (อวิชชา) ที่ครอบงำให้มีมถมน

วสิน อินทสระ, (Wasin Inthasara, 1998) ได้เสนอทัศนะไว้ว่า มหายานิกชนนอกจากจะประพฤติโพธิสัตว์จริยาอันเป็นหลักสำคัญแล้วยังต้องมีหลักการประจำชีวิตอีก 3 ประการ ดังนี้

ประการที่ 1 หลักมหาปัญญา มุ่งสู่ปัญญาอันยิ่งใหญ่ไพศาล ตัวอย่างข้อนี้พึงเห็นได้จากการที่มหายานอธิบายพระธรรมเรื่องอนัตตาโดยใช้ชื่อใหม่ว่าศูนยตาหรือสุญญตา อย่างกว้างขวางลึกซึ้ง พรั่งพร้อมด้วยตรรกวิทยาและปรัชญาอย่างที่ปราศทางฝ่ายเถรวาทไม่เคยได้อธิบายไว้เลย ปรัชญามารยมิกของท่านนาคารชุนเป็นตัวอย่างแห่งความละเอียดลึกซึ้งในเรื่องศูนยตา มหายานถือว่าศาสนิกชนจะพ้นทุกข์ได้ก็ด้วยการเข้าถึงศูนยตาทั้งสองชั้น คือ ชั้นที่หนึ่ง ชั้นบุคคลศูนยตา ชั้นที่สอง ชั้นธรรมศูนยตา” กล่าวคือ ไม่ควรยึดถือทั้ง

บุคคลและธรรม พิจารณาเห็นความศุญญหรือความว่างทั้งในบุคคลและในธรรมจนกระทั่งพระนิพพานก็ไม่ควรมียึดมั่นถือมั่น นี่คือปฏิบัติของพระโพธิสัตว์ชั้นสูง

หลักการที่ 2 หลักมหากรุณา มหายานิกชนต้องตั้งโพธิจิตมุ่งพุทธภูมิเพื่อช่วยเหลือสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ ไม่ควรมุ่งเพียงอรหัตตภูมิอันเป็นทางรอดของตนเพียงผู้เดียว ด้วยความกรุณาอันยิ่งใหญ่นี้ พระโพธิสัตว์จะทำลายชีวิตผู้อื่นเสียด้วยความกรุณาก็ควร ตัวอย่างเช่น พระโพธิสัตว์เห็นบุคคลบางคนก่อกรรมทาชั่ว จะสั่งสอนตักเตือนห้ามปรามอย่างไรก็ไม่ฟังหรือกลับตัวไม่ได้ เห็นว่าปล่อยไว้จะก่อกรรมทาชั่วหนักลงไปอีก พระโพธิสัตว์ตั้งมหากรุณาจิตปลงชีวิตของบุคคลผู้นั้นเสียก็ได้ ถ้าการกระทำเช่นนั้นจะเป็นบาปต้องตกนรก พระโพธิสัตว์ก็ยอมตกนรกเสียเองเพื่อป้องกันผู้อื่นไม่ให้ทำกรรมชั่ว การพัฒนาแรงจูงใจมหายานที่แท้ เรียกว่า ปลุกโพธิจิต ได้แก่จิตของการตรัสรู้หรือจิตที่ตื่น โพธิจิตอันนี้เป็นผลมาจากมหากรุณาอันลึกซึ้งที่มีต่อความทุกข์ของผู้อื่น องค์ดาไล ลามะ ตรัสไว้ในที่บางแห่งจาก “ความกรุณาอันนี้ คือ พื้นฐานแห่งพลังกระตุ้นให้กับพระโพธิสัตว์และจากกรุณานี้เองคุณธรรมต่าง ๆ ของมหายานก็เกิดขึ้น กมลศีลระบุว่าพระพุทธเจ้าทุก ๆ พระองค์ทรงบรรลุปะเป็นพระสัพพัญญุตญาณโดยการเข้าถึงพระกรุณา พระพุทธเจ้าเหล่านั้นทรงยินดีที่จะบำเพ็ญพุทธกิจอยู่ในโลกที่พระองค์ประทับอยู่ ไม่มีพระพุทธเจ้าองค์ใดอยู่ในพระนิรวาณ ทั้งนี้ก็ด้วยความกรุณาของพระองค์ ดาไลลามะตรัสว่า “พวกเราควรมีความกรุณาอันกลั่นออกมาจากส่วนลึกของหัวใจประดุจว่ามั่นถุ่กมัดตรึงไว้ ณ ที่นั้น ความกรุณาเช่นนี้ไม่ควรจะเกี่ยวข้องกับหมู่สัตว์เพียงเล็กน้อยเช่นมิตรสหายหรือญาติ แต่ควรจะได้ขยายไปให้ถึงสุดขอบจักรวาลในทุกทิศทางและตรงไปยังสรรพสัตว์ในทุกที่” (Paul William and Somwang Kaewsupong, 2003)

หลักการที่ 3 หลักมหาอุบาย ข้อนี้นี้หมายความว่าพระโพธิสัตว์จะต้องมีอุบายอันชาญฉลาดนานัปการเพื่อช่วยเหลือปวงสัตว์ ต้องประกอบด้วยปฏิภาณไหวพริบในการเข้าถึงอริมุตติ (อริยาตย์) ของสัตว์ทั้งหลาย เปรียบเหมือนแพทย์ผู้ฉลาดวางยาให้ถูกกับโรคของคนไข้ อาศัยหลักมหาอุบายนี้เองทางฝ่ายมหายานจึงเพิ่มเติมข้อธรรมพระสูตรและพิธีการขึ้นมากมายเพื่อให้เหมาะสมกับอุปนิสัยของเวไนยชนถือว่าเป็นอุบายชักจูงผู้ที่ยังอ่อนต่อศาสนาให้โน้มเข้ามาก่อนแล้วให้รู้สัจธรรมในภายหลัง

แนวคิดเกี่ยวกับพระอมิตาภพุทธเจ้า

ในมวลพระพุทธเจ้าทั้งหลายในพระพุทธศาสนาฝ่ายมหายานนั้น พระอมิตาภพุทธเจ้าทรงเป็นพระพุทธเจ้าที่สาธุชนมหายานต่างให้การเคารพศรัทธามากที่สุดพระองค์หนึ่ง โดยในบททำวัตรเย็นของพุทธศาสนิกชนมหายานนั้น มีธรรมคาถากล่าวว่า “พระสัมมาสัมพุทธเจ้าทั้งสามกาลในทิศทิศ พระอมิตาภพุทธะทรงเป็นปฐมเบื้องต้น” (Supaphan Sethapong, 2004) พระนามว่า “อมิตาภะ นั้น หมายถึง แสงสว่างอันหาประมาณมิได้ คือ แสงสว่างแห่งพระรัศมีในพระองค์นั้น รุ่งเรืองฉายส่องไปอย่างไม่ติดขัดในที่ทั้งปวง มีคาถาพรรณนาสรรเสริญว่า พระอมิตาภพุทธเจ้าทรงมีพระวรกายเป็นสีทอง” (Sethaphong Jongsanguan, 2006) และ “พระวรลักษณ์ กอปรด้วย อปรมาตริศมี อันสว่างไสว” (Foundation for the Promotion of Buddhism for Society, 2007) พระคัมภีร์มหาไวปุลยสูตรกล่าวถึงความสว่างไสวแห่งพระรัศมีนั้นว่ามีความรุ่งเรืองกว่า “พระพุทธเจ้าทั้งหลาย ทั้งแสงสว่างแห่งรัศมีนั้นยังโชติช่วงชัชวาล ฉายส่องไปในพุทธเกษตรอีก

ร้อยโลกธาตุในทิศทั้งสี่ อาศัยแสงสว่างดังกล่าวพระอมิตาภะจึงทรงพระสมัญญาว่า พระพุทธเจ้าผู้มีแสงเป็นอนันต์ ผู้มีแสงไม่มีประมาณ ผู้มีแสงไม่ติดขัด ผู้มีแสงไม่สามารถคำนวณได้ ผู้มีรัศมีอันเป็นราชาแห่งความรุ่งโรจน์ เป็นต้น ความอลังการแห่งพุทธลักษณะซึ่งสัมพันธ์กับพระนามนั้นมีพระคาถา พรรณนาสรรเสริญไว้ ความว่า มหายานอันยอดเยี่ยมห่างไกลจากสิ่งมัวหมองปิตธิธรรมและจรรยา ยังให้พิบูลย์ไพศาลวิสุทธิรัศมีโชติช่วงสว่างสุดดวงจิต จึงทรงพระนามว่า ‘อมิตายุ’ (Mahavaipulya mahasamghata sutra, 2020, Online) นอกจากนี้ พระสูตรต่าง ๆ ยังมีการเรียกพระนามตามพระพุทธรูปของพระองค์ไว้อีกหลายพระนาม อาทิ อภิภูจนประภาพุทธร อนันตประภาพุทธร วิสุทธิประภาพุทธร เกษมประภาพุทธร ปรัชญาญาณประภาพุทธร อจินไตยประภาพุทธร มณีประภาพุทธร พระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระองค์นี้ ยังมีพระนามที่มีปรากฏอยู่หลายแห่งว่า “อมิตายุ” หมายถึง ผู้มีอายุยั่งยืน ด้วยเหตุว่าทรงมีพระชนมายุที่ยาวนานเป็นอนันต์ ภาษาจีนขนานพระนาม “อมิตายุ” นี้ว่า พุทธศาสนิกชนฝ่ายจีนนิยมขนานพระนามพระอมิตาภะทับศัพท์เต็มด้วยสำเนียงว่า “อ อ หมี่ ถั่ว ฝอ” (阿彌陀第) พระพุทธรูปของพระอมิตาภะนั้นประกอบไปด้วยมหาบุรุษลักษณะ 32 ประการพระวรกายของพระองค์ประดุจทองชมพูจำนวนร้อยพันหมื่นโกฏิบนยามาสวรรค์ พระวรกายนั้นสูงเป็นจำนวนโยชน์ เท่ากับเม็ดทรายในแม่น้ำคงคาจำนวน 600,000 โกฏิณยุตสาย พระอุมาโลมมีสีดั่งหิมะหรือเงินบริสุทธิ์และเวียนไปทางขวา ประดุจเขาสุมะรุทั้งห้า พระพุทธเนตรประดุจห้วงสาครของมหาสมุทรทั้งสี่ที่ล้อมพราวผุดผาด บรรดาพระโลมาชาติทั่วพระสรรพางค์กายนั้นก็เปล่งรัศมียิ่งใหญ่ประดุจเขาพระสุเมรุ อันพระพุทธรูปที่กลมสมบูรณ์นั้น ประดุจตรีศัสมหาสหัสโลกธาตุจำนวนร้อยโกฏิ พระพุทธรูปของพระอมิตาภะพุทธเจ้าก็มีเป็นอนันต์ มีพระพุทธรูปทั้ง ๙ ประการเป็นต้นว่า เป็นผู้ตรัสรู้ชอบได้โดยพระองค์เอง เป็นผู้ถึงพร้อมด้วยวิชาและจรณะ เป็นผู้ไปแล้วด้วยดี เป็นครูผู้สอนของเทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย เป็นอาทิ คัมภีร์สรรเสริญว่า แม้ว่าจักใช้เวลานับเป็นอนันต์ โดยใช้เวลาลดอดกลบก็สรรเสริญพระพุทธรูปของพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ไม่หมดสิ้น ซึ่งคุณธรรมแห่ง พระอมิตาภะนี้พระพุทธเจ้าทั้งหลายในทิศทั้งปวงล้วนแต่ทรงสรรเสริญสาเหตุที่พระอมิตาภะพุทธเจ้าทรงมีพุทธานุภาพเห็นปานนี้ คัมภีร์มหาสุชาตวิสุทธิสูตรได้กล่าวไว้ว่า ในอดีตเมื่อครั้งที่พระองค์ยังทรงบำเพ็ญโพธิสัตว์ธรรมเป็นพระภิกษุชื่อว่า “ธรรมมาร” นั้นได้ปฏิบัติธรรมอยู่ในสำนักของพระสัมมาสัมพุทธเจ้าพระนามว่า “โลกศวรรราชตาต” พระธรรมมารโพธิสัตว์ได้เคยถวายพุทธบูชาต่อพระพุทธเจ้าพระองค์นี้ และตั้งจิตอธิษฐานปรารถนาพระพุทธรูป พร้อมทั้งพระมหาปณิธานสำคัญ เพื่อความสำเร็จของการโลกธาตุที่พระองค์จักได้สำเร็จพระโพธิญาณในกาลเมื่อนั้น” (Thotsaporn Koompai, 2012)

บทสรุป

พระโพธิสัตว์ทั้งหลายก็จักสามารถอาศัยสมโภคกายของพระพุทธเจ้านี้เพื่อสดับพระสัทธรรม และโดยอาศัยสมโภคกายนี้เอง แม้พระสัมมาสัมพุทธเจ้าจักเสด็จดับขันธปรินิพพานนานแล้ว ก็จักยังสดับรับฟังการสาธยายมนต์ของเวไนยชนอยู่เรื่อยไปนามแห่งสุชาตวิสุทธิโลกธาตุมักปรากฏอยู่ในพระสูตรของมหายานอย่างสม่ำเสมอ และมักถูกใช้แสดงถึงอุดมคติสถานที่บุคคลควรจักสามารถได้เข้าถึง ประหนึ่งอุดมคติของชาวพุทธเถรวาทที่ปรารถนาความสำเร็จในสวรรค์ชั้นต่าง ๆ เป็นสุคติภูมิในภพหน้า หากแต่พุทธศาสนิกชน

ฝ่ายมหายานถือเอาสุขาวดีพุทธเกษตรนี้ เป็นจุดหมายสำคัญ ซึ่งมีความมุ่งหมายว่า การได้ไปถือปฏิบัติในพุทธเกษตรแดนนี้ จักเป็นโอกาสอันดีต่อการบำเพ็ญโพธิญาณให้แก่กล้า ซึ่งจักเป็นปัจจัยสำคัญต่อการบรรลุพระนิพพานในกาลต่อไป สุขาวดียุทธสูตร แสดงโลกธาตุในทิศทั้ง 6 คือ ตะวันออก ใต้ ตะวันตก เหนือ ทิศเบื้องล่าง และทิศเบื้องบน ว่ามีพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจำนวนประมาณดั่งเมล็ดทรายแห่งแม่น้ำคงคาหันทิโนทรีส หัลลโลกธาตุ วิมลเกียรติคุณเทสสูตร ก็ได้แสดงพุทธเกษตรของพระอภิชัยพุทธเจ้า ส่วนสัทธรรมปุณฑริกสูตร ก็ได้แสดงถึงพระประภุติตถาคต ซึ่งคราใดที่มีการแสดงสัทธรรมปุณฑริกสูตร ย่อมจักเกิดพระรัตนสถูปขึ้น พระตถาคตพระองค์นั้นย่อมประทับอยู่ในสถูปดังกล่าว แม้ในอดีต และต่อไปในอนาคต และปณิธานทั้ง 4 ประการนี้นับเป็นเป้าหมายหรืออุดมคติสูงสุดของพุทธศาสนามหายาน เพราะเป็นคำสอนหลักหรือหัวใจของนิกายมหายาน เป็นทั้งแนวคิดทางปรัชญาและแนวทางปฏิบัติ ถือว่าเป็นรากฐานที่สำคัญของนิกายมหายาน ปณิธานทั้ง 4 ข้อนี้ เปรียบเหมือนหนทางภายในใจที่จะทำให้พุทธวิถิ (การปฏิบัติเพื่อหลุดพ้น) สืบทอดต่อไปอย่างไม่ขาดสาย และเปรียบเหมือนยานวิเศษที่จะบรรทุกสรรพสัตว์ให้ข้ามพ้นทะเลแห่งความทุกข์สู่ฝั่งแห่งความหลุดพ้นได้

เอกสารอ้างอิง

- Phoprasitsastara, A. (2008). *Mahayana Buddhism*. (1st edition). Bangkok: Chulalongkorn University Press.
- Xiaocholit, C. (1962). *Chinese -Thai Dictionary*. Bangkok: Nan Mee Company Limited.
- Foundation for the Promotion of Buddhism for Society. (2007). *Prayer book Fo Guang SanTemple*. Bangkok: Silsiam Packaging and Printing Co., Ltd.
- Chen Yixiao, H. (2007). *Amitabha and his Paradise*. Taiwan: Hongshun Color Printing and Plate Making Co., Ltd.
- Dayal, H. (1970). *The Bodhisattva Doctrine in Buddhist Sanskrit Literature*. Delhi: Motilal Banarsidass.
- Lin Guangming-Lin Yixin. (2005). *Sanskrit-Chinese Dictionary*. Taiwan: Jiafeng Publishing House.
- Mahavaipulya mahasamghata sutra. (2020: Online). Retrieved January 15, 2021. <http://www.hudong.com/wiki/>.
- Xiaikeak, P. (2009). *Amita Buddhasut And Samanthaphat Chariya Panithanavakha*. Bangkok: Shamsayam.
- Paul William and Somwang Kaewsupong. (2003). *Mahayana Buddhism the basic teachings*. Chiang Mai: Mag publisher.
- Paul Williams and Anthony Tribe. (2000). *Buddhist Thought*. London: Rutledge.
- Academy, R. (2003). *Dictionary of the Royal Institute B.E. 2542*. Bangkok: Nanmee Books Publications.

- Mahanarongchai, S. (2007). Mahayana Human Language - Dharma Language. Bangkok: Amarin Publishing House.
- Mahanarongchai, S. (2007). Mahayana Buddhism (Revised version). 2nd edition. Bangkok: Siam Publishing House.
- Bhodhinantha, S. (2000). History of Buddhism. 4th edition. Nakhonpathom: Publisher of Mahamakut.
- Sethanang, S. (2004). Do the morning routine - Do the morning routine. Bangkok: M.S. 9 1 printing.
- Jongsanguan, S. (2006). Chanting to do the morning-evening. (Chinese monks, Translate). Bangkok: Thammasat University Press.
- Puntharikwat, T. (1983). The Mahayana way. Bangkok: Lynchee Printing Co., Ltd.
- Koompai, T. (2012). The Study of the Interpretation of "Sukhavati Buddhaksetra" in Mahayana. A Thesis Degree Master of Arts (Buddhist Studies). Graduate School: Mahachulalongkornrajavidyalaya University.
- Inthasara, w. (1998). Mahayana Buddhism. Bangkok: Ramkhamhaeng University Press.
- Yengean Bhikkhu and other. (1996). Glossary Department of Buddhism Thai-Bali-Chinese. 2nd edition. Bangkok: Wat Pho Man Kunaram Library.